

GLEDALIŠKI LIST

XIX

XX

1
9
4
1

1
9
4
2

O P E R A

2 JOHANN STRAUSS: NETOPIR

JOHANN STRAUSS:

Netopir

*Opereta v treh dejanjih, po Meilhacu in Halevyju napisala K.
Haffner in R. Genée, prevel P. Debevec.*

Dirigent: D. Žebre.

Režiser: E. Frelih.

Koreograf: B. Pilato.

Osebe:

Gabrijel Eisenstein, rentir	M. Sancin
Rozalinda, njegova žena	S. Ivančičeva
Frank, ravnatelj jetnišnice	I. Anžlovar
Princ Orlovski	A. Sladoljev
Alfred, njegov pevski učitelj	A. Manoševski
Dr. Falke, notar	B. Sancin
Dr. Blind, advokat	L. Rakovec
Adela, Rozalindina sobarica	I. Ribičeva
Žaba, jetniški paznik	D. Zupan
Melanija, plesalka	M. Koširjeva
Ida, plesalka	S. Japljeva

Gostje princa Orlovskega, plesalke, sluge itd.

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1941/42

OPERA

ŠTEV. 2

JOHANN STRAUSS:

NETOPIR

PREMIERA 3. OKTOBRA 1941-XIX.

Emil Frelih:

Vечно mladi „Netopir“

Sedeminsšestdeset let je že poteklo od prve uprizoritve »Netopirja«, a kljub temu stopa ta opereta mlada in sveža kot nekdanj vedno znova na oder. Da po tolikih letih od svojega rojstva še vedno osvaja občinstvo, je za odrsko delo vsekakor več kot lepo izpričevalo, zlasti za opereto, ki stavlja nanjo današnji okus v vseh ozirih vse drugačne zahteve, kakor pred sedemdesetimi leti. Tako je ta mojstrovina »kralja valčka«, Johanna Straussa, dosegla do danes na vsem svetu že na tisoče in tisoče predstav in ga menda res ni operetnega odra, preko katerega ne bi v svitu rampe in reflektorjev vzprhutala perot tega skrivnostno čudnega ptiča. Še več! Po dvajsetih letih so ga uvrstila v svoj program tudi svetovna *operna* gledališča in ga predvajajo v zasedbah z najboljšimi pevci in v režijah prvih režiserjev. Nešteto krat ga uprizarjajo celo ob najsvečanejših prilikah kot slavnostno predstavo. V teh dneh gostuje n. pr. berlinska opera z »Netopirjem« teden dni v Parizu!

V novejšem času so prišle v modo razne predelane in pomlajene uprizoritve starejših del. Na tem mestu seveda nikakor nimam namena razpravljati in presoјati, ali so take modernizacije pri »Netopirju« spričo genijalnosti Straussove glasbe umestne, in ali je prav, da ga velika operetna gledališča ter za vsako ceno iznajdljivi režiserji tlačijo v fantastičen in pompozен okvir ameriјanskih revij, ali pa da ga na drugi strani uprizarјajo celo na dramskih odrih s poјočimi igralci in mikroskopsko majhnim orkestrom. Podčrtati hočem le dejstvo, da je Straussova nesmrtna melodiја tako popularna, da je njegov »Netopir« vselej in povsod v kakršni koli si bodi predelavi in obliki dosegel pri občinstvu popoln uspeh in najširši odziv. Kajti čeprav je »Netopir« klasična opereta in tega ni mogoče tajiti, je vendar v njegovem drugem dejanju nekaj duha, zametkov moderne revije, kar se najlepše očituje že iz želje vsakega režiserја, ki ima na razpolago količјak več tehničnih sredstev, da bi ustvaril v drugem dejanju čim razkošnejšo in pestrejšo sliko svečanega plesa pri princu Orlovskem z vsemi rekviziti najbujnejše eksotike. Kajti skozi vse to dejanje se prelivajo valčkove melodiје zdaj v polko, zdaj v čardaš, dokler se spet ne povrnejo v živi in poskočni valčkov ritem. Dejanje pa tudi glasba ti kar sama nudita možnost pestrih plesnih vložkov, živahne melodiје pa te po svojem občutju silijo v revijsko nastrojenje. Prav radi tega živejšega utripa nam je delo tudi še danes tako blizu in simpatično. Nekateri spretni direktorji operetnih gledališč uprizarјajo na svojih odrih celo samo drugo dejanje »Netopirја« pod naslovom »Plesni večer pri princu Orlovskem«, ki ga garnirajo z raznimi pevskimi in komičnimi vložki, s pestrimi baletnimi nastopi v najrazkošnejših toaletah in dekoraciji. Sicer pa že sama Straussova glasba ni le melodična, temveč ima v sebi tudi močan plesni karakter.

Po možnostih in predelavah, ki so režiserju v tej opereti na razpolago, sem se odločil držati se izvirnika in dobe, ki se je iz nje delo porodilo. Zato sem tudi zasnoval sceno, ki naj bi nam — po naših razpoložljivih sredstvih — čim verneje prikazala svojevrstni slog dobe Johanna Straussa. (Tega izvirnika se je držal tudi znani nemški režiser Hagemann, ki je pred leti pri nas režiral »Netopirја«.)

En greh sem pa pri vsem tem vendarle storil, vendar upam, da bom zanj dobil odvezo: v originalu je za vlogo princa Orlovškega

določena ženska (altistka), medtem ko sem se jaz odločil rajši za moškega (tenorja). Za moje občutje mi namreč nikoli ni bilo posebno pri srcu, videti na odru žensko v moški vlogi in obleki (razen v delih, kjer glasbeni part po svoji zgradbi in zasnovi to izrecno za-

Naša lanska »Carmen«: finale drugega dejanja. (Inscenator: ing. E. Franz, režiser: C. Debevec.)

hteva!). S tem sem pa, upam, ta tip eksotičnega, blaziranega in vsega naveličanega princa samo še močneje podčrtal in izkarakteriziral.

Z očmi današnjih dni se bomo torej v »Netopirju« ozrli skoraj sedemdeset let nazaj in prisluhnili razgibanim melodijam in šaljivim dogodivščinam, ki so bili tistim mirnim in srečnim časom v razvedrilo in veselje!

Gledališke zanimivosti

V Rimu je ministrski svet izdal odredbo, po kateri bo ustanovljena na konservatoriju v Milanu stolica za verdijanski študij, ki ji bo načeloval maestro Carlo Gatti.

V Milanu igrajo te dni na Teatro Lirico Verdijevo »Traviato« in Rossinijevega »Seviljskega brivca«, dočim naznanja Teatro Verdi začetek svoje sezone na 2. oktobra z Verdijevim »Othellom«.

V Torinu so začeli na Teatro Vittorio Emanuele novo operno sezono s Puccinijevo »Tosco«, ki jo je dirigiral Mario Braggio, peli pa so jo v nji Nora Viscilla, Giuseppe Lugo in Mario Basiola.

V Bergamu so odprli Teatro Lirico z B. Giuranne opero »Jamanto«, v Trstu pa Teatro Verdi z Verdijevim »Othellom«.

*

Berlinska filharmonija je te dni gostovala v Zagrebu, kjer so jo svečano sprejeli in sta bila oba njena koncerta deležna največje pozornosti tudi s strani najvišjih hrvatskih uradnih osebnosti. Prvi koncert je dirigiral znani nemški dirigent Knappertsbusch, drugega pa Lovro Matačić.

*

V čast berlinskim filharmonikom so priredili hrvatski glasbeni krogi koncert hrvatske simfonične glasbe, ki ga je izvajal orkester državnega gledališča pod vodstvom dirigenta Krešimirja Baranovića. Pri tej priliki je bilo krščeno tudi novo delo komponista Ive Brkanovića, simfonična slika »Živo srce v mrtvem mestu«.

*

Anka Jelačićeva, znana mlada zagrebska altistka, ki jo je imelo lansko sezono tudi naše občinstvo priliko spoznati v partiji »Car-men«, je za letos podpisala angažman na dunajski Volksoperi. Po nekih poročilih je istotam podpisal pogodbo za več gostovanj tudi naš rojak Josip Gostič.

*

Lovro Matačić je bil pred kratkim, kakor poročajo hrvaški listi, imenovan z odlokom poglavnika Pavelića in maršala Kvaternika,

za inspektorja vseh hrvaških vojnih godb. Matačić je bil pred leti tudi dirigent ljubljanske opere, poslednji čas pa je fungiral kot ravnatelj opere v Beogradu.

*

Zagrebska opera pripravlja povsem na novo naštudirano in inscenirano uprizoritev znane Gotovčeve opere »Morana«, ki bosta v njej pela glavni vlogi Josip Gostič (Bojan) in Nada Tončić (Morana).

*

Beograjsko gledališče bo imelo letos svoje predstave začasno v Manježu. Otvoritvena predstava bo Mozartova »Figarova svatba«, ki jo bo dirigiral nemški dirigent radijske postaje Buchholz.

*

Narodno gledališče v Sofiji bo pričelo operno sezono s priljubljeno narodno opero Afanasova »Cveta«. Nadalje pripravlja še sledeča dela: Flotow »Marta«, balet Goleminova »Plesalka na žerjavi«, Verdi »Simone Boccanegra«, baleti Schumanna, Beethovna in De Falle »Karneval« in »Prometej«, Lortzing »Undina«, Mozart »Beg iz Serajla«. V načrtu pa so razen navedenih oper še: Mozart »Figarova svatba«, Richard Strauss »Kavalir z rožo«; obnovili bodo: Gluck »Orfej«, Mozart »Čarobna piščal«, Bizet »Carmen«, Musorgski »Boris Godunov«, Wagner »Lohengrin« in Verdi »Traviata«. Uprava je med drugim angažirala tudi bivšega člana zagrebske opere in operete Stojana Kolarova in sklenila pogodbo za več gostovanj z največjim bolgarskim opernim pevcem Todorjem Mazarovom. Gledališče bo imelo na teden osem predstav, in to pet dramskih in tri operne. Vse v vsem šteje osebje sofijskega narodnega gledališča 400 oseb, med katerimi je 30 pevcev in 40 dramskih igralcev.

*

V Švici napoveduje gledališče v *St. Gallenu* za bodočo sezono naslednja operna dela: Maillard: »Puščavnikov zvonček«, Gounod: »Faust«, Mascagni: »Prijatelj Fric« in Mozart: »Čarobna piščal«. — *Bernska opera* pa pripravlja Othmarja Schoeck-a »Venus« in opereto »Anneli us dr Linde« Hansa Haug-a.

*

Na vsenemškem Mozartovem tednu v Berlinu bo po daljšem času stopil za dirigentski pult tudi dr. Richard Strauss, ki bo na državni operi 3. decembra dirigiral »Idomeneja« v najnovejši lastni predelavi.

*

Rossinijev festival

Kakor slavi Salzburg vsako leto Wolfganga Amadeusa Mozarta, tako je letos priredil tudi Pesaro, Rossinijeva ožja domovina, Rossinijev festival. Pobudo zanj je sprožil znani komponist Riccardo Zandonai, avtor »Francesche da Rimini« in drugih oper, danes ravnatelj Kr. konservatorija »Rossini« v Pesaru. V okviru tega Rossinijevega festivala so osvežili po 82 letih že skoraj pozabljeno Rossinijevo opero »La gazza ladra« (Tatinska sraka), ki je bila poslednjič na odru l. 1858 v Milanu in 1860 v Badnu. Zandonai je to delo sedaj ne samo izkopal iz arhivov, temveč ga izbral celo za svečano otvoritveno predstavo Rossinijevega festivala. Po poročilih italijanskih listov njegova izbira ni mogla biti srečnejša, zakaj delo je doseglo izredno topel uspeh ter pomeni njegova uprizoritev prvovrstni umetniški dogodek.

Zandonai ni izpremenil niti ene same vrste, temveč je samo nekoliko popravil partituro, v kolikor se nekatere stvari preveč ponavljajo, osvežil jezik in razvezal konvencionalno strukturo ter je s tem pokazal »Tatinsko srako« kot živo, sveže odrsko delo, ki mu je odslej zagotovil stalno mesto na italijanskih odrih. Razen tega je delo zanimivo še iz tega razloga, ker je iz njega jasno razvidna razvojna pot tedaj komaj petindvajsetletnega Rossinija, ki pa že v tej operi kaže povsem isto glasbeno dramatsko koncepcijo kot pozneje v svojem »Viljemu Tellu«.

Rossini v anekdoti

Rossini je v nekem italijanskem mestu inkognito prisostvoval predstavi svoje opere »Tancredi« in je pri tem ugotovil, da si je nosilka glavne ženske partije — neka tisti čas slavna pevka — v znani »riževi ariji« sama priredila nekaj samolastnih variacij, v katerih je lahko pokazala vso lepoto svojega blestečega glasu. Rossini

je bil seveda nejevoljen, ker ni trpel, da bi na odru zapeli, čeprav samo eno noto, ki je ni napisal. Zato je drugega dne pevko obiskal na domu. Ker je bila primadona še mlada in dokaj lepa, je sprejela komponista kar pri toaleti v svoji spalnici z najljubeznivejšim, vablјivim nasmeškom: »Ah, vi ste, Rossini?!« Rossini pa je bil slep in gluх za vse ostalo. »Da, jaz sam. Sinoči sem bil v gledališču.« »Ah! Ni mogoče! (Pri tem je lepotica brž primaknila svoj stol bliže.) In kako vam je bilo vseč?« »Izvrstno! Imate pravo suho zlato v grlu, toda slab spomin.« »Kako?« »Tako, to je za vas!« In komponist je izročil neverni pevki papir, na katerem so bili napisani kar štirje različni finali znamenite arije, ki jih je skomponiral doma takoj po predstavi. »Tako bo vsaj vse moje!« je zamrmral Rossini in je s takim nenavadnim slovesom zapustil presenečeno umetnico.

Tisk slovenskih opernih besedil

Pri našem občinstvu se že dolgo kaže občutna potreba po tiskanih besedilih najboljših in najpopularnejših oper našega repertoarja ter je bila ta želja zadnja leta upravi našega gledališča že večkrat izražena. Saj je res naš operni poslušalec, ki ga katero koli odrsko delo količ kaj več tudi v vsebinskem oziru zanima, navezan izključno samo na skope podatke našega »Gledališkega lista« — ki pa po svojem obsegu končno tudi ne more vsemu kaj! — ali pa na drugojezične operne vodiče in slične priročnike ter pomagala. Kmalu po vojni je bilo sicer pri nas nekaj poskusov s tiskanjem celotnih opernih libretov, kar je pa vse kmalu zamrlo, največ zavoljo skoraj brez izjeme slabih tedanjih prevodov opernih besedil, ki so bila pač prvi čas prirejena zgolj za največjo nujo naših odrskih potreb. Le zavoljo te sile in zaradi pomanjkanja dobrih prevajalcev specijalno opernih tekstov se je seveda moglo prva leta dogajati, da so prevajali tudi ljudje — ki so sicer poznali gledališko delo iz svojega prejšnjega delovanja na tujih, predvsem nemških odrih — ki pa sami niso niti dobro slovensko znali! V teku let in s pritegnitvijo mlajših, za to poklicanejših sil, je bilo doslej v tem oziru že veliko popravljenega, nekaj opernih besedil pa seveda še vedno čaka svoje kritičnejše, iz-

čiščenejšje slovenske oblike. Levji delež tega dela in — priznati je treba — z mojstrsko roko je opravil zadnja leta naš kapelnik Niko Štritof, ki je po svojem obširnem glasbenem znanju in tenkem, pesniškem občutju za slovensko besedo zanj kot poklican. Uprava našega gledališča se je sedaj odločila, da bo nekatere najboljše prevode najpopularnejših oper našega repertoarja natisnila in tako omogočila občinstvu, da si za majhen denar nabavi knjižico s celotnim besedilom. S tem bodi ustrezno tako ljubiteljem gledališča ter opere kakor tudi naši študirajoči, pojoči mladini. Kot prvi zvezek iz te naše zbirke opernih libretov bo že v par dneh izšlo besedilo priljubljene *Puccinijeve opere »La Bohème« v lepem Štritofovem prevodu*, na kar občinstvo že danes opozarjamo!

Prihodnji operni spored

Kot naslednja operna premiera bo prišla na vrsto povsem na novo naštudirana in uprizorjena Puccinijeva »Bohème« v režiji Cirila Debevca in pod N. Štritofovim glasbenim vodstvom. Poleg K. Vidalijeve (Mimi), M. Polajnarjeve (Musette), V. Janka (Marcel), J. Betetta (Collin), M. Dolničarja (Chaunard), I. Anžlovarja (Alcindor), D. Zupana (Benoit), L. Rakovca (Parpignol) bo nastopil kot Rudolf novo angažirani lirični tenorist naše Opere, Anatol Ma-noševski.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Zupančič. Urednik: Smiljan Samec. Za upravo: Ivan Jerman. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.